

Taryhyň iň uly garakçysy aýaldy

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Taryhyň iň uly garakçysy aýaldy TARYHYŇ İŇ ULY GARAKÇYSY AÝALDY

Garakçylyk diýlende, tebigy taýdan ýada erkekler düşýär. Hatda gämide aýalyň bolmagyny-da birnäçe deñizçi şowsuzlygyň sebäbi hasaplapdyr.

Emma pikir edilişiniň tersine, käbir çeşmeleriň habar berişi ýaly garamagyndaky adam sany we ýetiren täsiri taýdan alanda taryhyň iň uly garakçysy Çzen I Sao atly aýal bolupdyr.

Hakyky ady Sian Gu bolan Çzen I Sao 1775-nji ýylда Hytaýyň Guangdong welaýatynda dünýä inipdir.

kitapcy.ru

Hanym I Sao

Hytaýda jelepçilik edip gün gören Gu familiýasyny alan garakçy äriniň adamlary tarapyndan alnyp gaçylýar.

Çžen I (deñiz garakçylarynyň kapitany) Gunyň owadanlygyndan täsirlenip, oňa özüne aýal bolmagy teklip edipdir.

Äriniň ölümünden soň Gunyň ady Çžen I Sao (Iniň dul aýaly) bolýar.

Äri ölensoň onuň golastyndaky garakçylar flotiliýasy başsyz galypdyr. Çžen I Sao (Hanym Çžen) 400 sany ownukly-irili gäminiň başyna geçip, özünden garaşylmadyk ädimini ädýär. Ol Çžan Baoszaý atly akylly deñizçunu kapitan belläp, syýasy taýdanam möhüm ädimini ädýär.

Kän wagt geçmäňkä ýaka tanadan Hanym Çžen sebitde terror ýelini öwüsdirip biliplidir.

kitapcy.ru

Hytaý garakçylary

Sin hökümətini ýesir alandan enaýy etmedik aýal garakçy gysga wagtyň içinde 70 müñ adamlyk jemgyýeti eliniň aýasyna alypdyr (Muňa garakçylaryň aýallary we çagalalary-da degişli).

Hytaýlylar aýal garakçynyň hötdesinden gelmek üçin iňlislerden kömek sorapdyr we «Merkuriý» atly agyr söweşejeň gämiler satyn alynypdyr. Bu gämilerem Hanym Çženiň ýoluny baglap bilmändir.

Iňlis tehnologiyasyныň derege ýaramandygy gören hytaýlylar deňiz uruşlarynda uly güýçleriň biri hasaplanýan portugaliýalylardan hakyna söweşmegi haýış edipdirler.

Gabaw operasiýasyny geçirendigine garamazdan, portugaliýalylaram Hanym Çženi ýok edip bilmändir.

Hökümetiň şowsuz tamamlanýan her bir hemlesi garakçynyň güýjüne güýç goşup, barha ulalmagyna sebäp bolýardы.

Hanym Çžen ýurtdaky aýal-gyzlaryň we garyp daýhanlaryň goldawyny alyp, barha güýçlenipdir. Onuň flotiliýasyndaky düzgün-tertipler bolsa diýseň ýonekeý we berk bolupdyr:

Eger biri gämiden rugsatsyz aşak düşse tussag edilipdir we köpcüligiň öñünde gulaklary deşilipdir. Ýalňışlyk ikinji gezek gaýtalansa, ölüm jezasy berilipdir.

Oljalar hasaba alynmazdan, ýeke iññe, ýeke sapak alynmandyr. Olja on bölege bölünipdir, bularyň ikisi garakçylaryň haky bolsa, galan sekiz bölegi umumy hazyna hökmünde saklanypdyr. Rugsatsyz ýeke zat alynmandyr, eger alynsa, alana ölüm jezasy berilipdir.

Obalardan tutulyp getirilen aýallary rugsat almazdan eýeciliigiňe geçirip bolmandyr. Aýallary horlaýan ýa-da zor bilen özüne aýal edinjek bolýanlara ölüm jezasy berilipdir.

Hanym Çženiň garakçylary halka zulum etmändir, ejiziň hakyny iýmändir, gaýtam salgytsyz söwdany ýola goýup, daýhanlaryň baýamagyny üpjün edipdir. Merkezi hökümetiň deregine ýonekeý halka garakçylaryň has köp peýdasy degipdir.

Hiç bir garakçynyň jenaýat etmegine ýol berilmändir, düzgün-tertibi bozanlar suduň öñünde kelle ýalaňaçlamaly bolupdyr. Onuň merkezi hökümete garsy giren bir söweşinde bolup geçenler aýal garakçyny has ýakyndan tanamagyza mümkünçilik berýär:

Imperator Szýasin hökümdarlygynyň on üçünji ýylynyň iýul aýynda Guandongda Lin Guo Liang flotiliýa ýolbaşçylyk edipdir

we Gyzyl baýdakly flotiliýanyň üstüne çözupdyr. Hanym Çžen öz üstüne çözuljak bolunýanyny öñünden duýupdyr we Çžan Baoszaýyň ýolbaşçylygy astyndaky güýçlerini ugradypdyr.

Lin Guo Liang näme bolýandygyny bilmän, Ma Çžou okeanyna gelipdir. Duzak guran Çžan Baoszaý Lin Guo Liangyň flotiliýasyny dört tarapdan gabapdyr.

Çžan Baoszaý komandowaniýanyň gämisini nyşana alyp, öňe süýşüpdir. Lin Guo Liang Çžan Baoszaýyň gämide goşuna ýolbaşçylyk edip duranyna gören basyna top atyşyny başladypdyr.

Çžan Baoszaý hamana hudaý ýaly, çawup gelýän oklaryň barsy oña

degmän deňzd düşüpdir. Lin Guo Liangyň we onuň esgerleriniň aň ýetirmeyän bir zady bolupdyr: Çžan Baoszaý ençeme ýyllap deňizlerde gezensoň, uçursyz tejribä eýedi. Ol nijeme jeňleri we çozuşlary başdan geçiripdi. Şonuň üçinem topçylaryň oýnuna we oklaryň ýetip bilýän aralygyna beletdi.

Ol gäminin palubasynda durup, aralygy gözegçilikde saklap bilýärdi. Deňizde ortalyk toz-dumana bürenipdi we on gämi bir ýere gelipdi. Çžan Baoszaý muny amatly pursata öwrüpdyr. Ol ähli urşujylaryna bir wagtyň özünde ot açmalaryny buýrupdyr. Gämileri oka tutulan hökümət esgerleri girmäge deşik tapmandyr. Çžan Baoszaý bandanyň agzasy Liang Pi Baonyň we garakçylaryň gönüden-göni Lin Guo Liangyň gämisine çykmaǵa kömek edipdir.

Esgerler öldürilüp Lin Guo Liang diri ele salnypdyr. Gyzyň baýdakly flotiliýa ýene bir gezek ýeňiš gazanypdyr. Ýeňisi gutlamak üçin Hanym Çžen derejesine görä garakçylara baýrak, iýer-içer ýaly zat paýlapdyr.

(Guangnan, Zheng, Zhongguo Haidao Shi,
Huodong Ligong Daxue Chubanshe, Shanghai, 1998)

Hanym Çženiň yza gaýdyşlygyny gazanjak güýç hytaý hökümeti däldi, onuň golastyndaky kapitanlardan Guo Po Daýyň gozgalaňy taryhyň gören iň uly garakçy flotiliýasynyň dargamagyna sebäp bolupdyr.

Hanym Çžen bu bölünüşikden soň gozgalaňyň ulalyp, garakçylarynyň ýok bolup gitmeginiň öňüni almak üçin örän strategiki ädimini ädipdir.

Hanym Çžen merkezi hökümet bilen gepleşik geçirip, flotiliýasyny hytaý goşunynyň düzümine goşupdyr. Şeýtmek bilen ol admiral çinde galyp, azat zenanlygyna galypdyr.

Gelenen ylalaşyga laýyklykda ähli hazynalar Çženiň özünde galupdyr we garakçylar goşunda özygyýarly hukuga eýe bolupdyr.

Kapitany we öñki äriniň ogullygy Çžan Baoszaý bilen nikalaşyp, adaty durmuşa dolanyp gelen Çžen öñki belet kärine gaýdyp gelipdir we jelephana açypdyr.

Jelephanasyny işledip ýörkä, 69 ýaşynda näbelli sebäpler bilen aradan çykypdyr.

Hytaý hökümətiniň Hanym Çženiň garşysyndaky gowşaklygyny gowy synlap oturan beýleki hanedanlar we iňlisler hökümətiň ýüpünü çekmek üçin herekete geçipdir. Sin hanedanlygynyň esasy ýüpünü çeken Çžendir.

Mehmet MAZLUM ÇELIK.

@MMazlumcel
celikmehmedmazlum@gmail.com

Anna, 23.12.2023 ý. Taryhy makalalar